

„ქეისი“ როგორც ბიზნესის კვლევის მეთოდოლოგია COVID-19 პანდემიის პირობებში

შოთა შაბურიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი, ეკონომიკის დოქტორი

უკანასკნელ პერიოდში გამოჩნდა მნიშვნელოვანი რაოდენობის მეთოდოლოგიური ნაშრომები, რომელთა ავტორები აღიარებენ ქეისების კვლევაში გამოყენების ევრისტიკულ და მაღალ სამეცნიერო პოტენციალს. ნაშრომში განიხილება ქეის მეთოდოლოგიის სამეცნიერო კვლევებში გამოყენების ზოგადი სპეციფიკა, საზღვრები, უპირატესობები და ნაკლოვანებები. ასევე ის საშუალებები, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია გავზარდოთ ამ მეთოდოლოგიის გამოყენების ხარისხი, სანდოობა და საიმედოობა. სამეცნიერო ნაშრომების ანალიზის საფუძველზე განხორციელებულია ქეის მეთოდოლოგიის ტიპოლოგია ორი ძირითადი პარამეტრით - განსახილველი ქეისების რაოდენობა და თეორიასთან კავშირი.

საკვანძო სიტყვები: ბიზნესი; ქეისი; კვლევა; ვალიდობა; სანდოობა.

ქეისის კვლევის მეთოდოლოგიაში გამოყენება სულ უფრო პოპულარული ხდება თანამედროვე COVID-19 პანდემიის პირობებში. მიუხედავად იმისა, რომ ქეისის ანალიზი ბიზნესის ადმინისტრირების სპეციალისტების სწავლების პროცესშიც აქტიურად გამოიყენება, ასევე, მკვეთრად გამოიკვეთა ამ მიდგომის გამოყენების აუცილებლობა სამეცნიერო კვლევების განხორციელებისას. ტრადიციული რაოდენობრივი მეთოდებისაგან განსხვავებით ქეისებით წარმოებული კვლევის ლოგიკა ეფუძნება მიზეზშედეგობრივი კავშირების გამოვლენას ობიექტის ცვლადებს შორის. ამ დროს პროცესები ფენომენის და კონტექსტის ღრმა ანალიზის საფუძველზე შეისწავლება. ეს მიდგომა ერთგვარ შუალედურ რგოლს წარმოადგენს თვისებრივი მეთოდით მიღებული, მკაცრად კონტექსტუალური, ინფორმაციიდან საერთო კანონზომიერებების გამოვლენამდე. შედეგად ქეისების ანალიზი, როგორც თეორიების განვითარების პროგრესული და კუმულაციური მეთოდოლოგია, იქცა ერთ-ერთ ყველაზე გავრცელებულ მიდგომად სოციალურ მეცნიერებებში.

მოცემული სტატიის მიზანია ქეისების, როგორც კვლევის მეთოდოლოგიის გამოყენების ძირითადი უპირატესობების, ნაკლოვანებების ანალიზი, მისი გამოყენების ზოგადი სპეციფიკის, საზღვრებისა და მიზანშეწონილობის განსაზღვრა. მართალია, ძირითადი ფოკუსი ბიზნესის პრობლემებით დაინტერესებულ აუდიტორიაზე კეთდება, თუმცა, მეთოდოლოგიის ძირითადი პრინციპები შეიძლება მეცნიერების სხვა დარგებშიც იყოს გამოყენებული. ამასთან, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ბიზნესის ადმინისტრირების მთელ რიგ მომიჯნავე სფეროებში ქეისი კვლევის ამოსავალ მეთოდოლოგიას წარმოადგენს. მაგალითად, ვიდოუსონის აზრით, ფსიქოთერაპიის მეცნიერების განვითარება მთლიანად ქეისების ანალიზის მეთოდოლოგიას ეფუძნება, ხოლო ილი აღნიშნავს, რომ ფსიქოთერაპიაში კვლევის ყველაზე მთავარი ერთეული „ქეისია“. თუმცა, მისი თავისებურებების გამო, არსებობენ მეცნიერები, რომლებიც უარყოფენ კვლევის ასეთი მიდგომის ეფექტიანობას. მაგალითად, დემბიკი ქეის-მეთოდს არ მიიჩნევს არც კვლევის მეთოდად და არც მეთოდოლოგიად, რადგან მისი ჩატარების ფარგლებში გამოიყენება სხვადასხვა ინსტრუმენტების და ტექნიკების ერთობლიობა (ინტერვიუ, დაკვირვება, დოკუმენტების ანალიზი და სხვა). აღნიშნული პრობლემის ერთერთი ცნობილი მკვლევარი, გერინგი, მიუთითებს რომ ქეის-მეთოდი დღემდე არსებობს როგორც უცნაური მეთოდოლოგიური გაურკვევლობა. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ქეისი წარმოადგენს კვლევის მეთოდოლოგიას, რომელიც იმდენადვე გავ-

რცელებული ეკონომიკის, ბიზნესის ადმინისტრირების და ზოგადად სოციალურ მეცნიერებებში, რამდენადაც რთულია მისი ზუსტი განსაზღვრა.

1. ქეის მეთოდის სპეციფიკა

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ ტერმინი „ქეისი“ ქართული წარმომავლობის არ არის, თუმცა, არჩევანი მაინც მასზე შევაჩერეთ. ქართული სიტყვათშეთანხმება „პრაქტიკული სიტუაცია/შემთხვევა“ ხშირად სხვა დატვირთვით გამოიყენება სამეცნიერო ლიტერატურაში, ასევე აბსტრაქტულია და სრულად ვერ გადმოსცემს ამ მოვლენის კონკრეტულ მეთოდოლოგიურ მიმართულებას. ტერმინი „ქეისი“ არა მხოლოდ მყარად შემოვიდა ყოველდღიურ სამეცნიერო და აკადემიურ ლექსიკონში, არამედ ასევე უმრავლესობისათვის ძალზედ გასაგები და მისაღებია. ამასთან, ქართულ ენაზე შესრულებული სამეცნიერო ნაშრომების რიცხვი, რომელიც განმარტავდა ქეისის არსს, სახეებს და მისი როგორც კვლევის მეთოდოლოგიის გამოყენების საზღვრებს ბიზნესის ადმინისტრირებაში, არც ისე დიდია.

რეტროსპექტიულად თუ შევხედავთ, ქეის მეთოდოლოგია როგორც კვლევის ინსტრუმენტი არსებობს იმდენივე ხანი, რამდენსაც პირველი ისტორიული ჩანაწერი ითვლის. თანამედროვე მდგომარეობით კი ამ მეთოდოლოგიის კვალი წარუშლელია ისეთ მეცნიერებებში როგორიცაა - ფსიქოლოგია, კრიმინალისტიკა, სამართალმცოდნეობა, საერთაშორისო ურთიერთობები, ანთროპოლოგია, ბიოლოგია, ისტორია, ბიზნესის ადმინისტრირება, მენეჯმენტი, ეკონომიკა, მედიცინა და სხვა. ტრადიციული რაოდენობრივი მეთოდებისაგან განსხვავებით ქეისით წარმოებული კვლევის ლოგიკა ეფუძნება მიზეზშედეგობრივი კავშირების გამოვლენას ობიექტის (შემთხვევისა და კონტექსტის) ცვლადებს შორის და ასევე მოვლენის ინტუიციურ აღქმას. შესაბამისად, ამ მეთოდოლოგიის გამოყენება მკვლევარის მხრიდან შემოქმედებითობას, პრობლემის ღრმა თეორიულ ცოდნას და დიდ პრაქტიკულ გამოცდილებას მოითხოვს.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ქეისების მეთოდს სხვადასხვაგვარად განმარტავენ. გერინგის მიხედვით ეს არის ერთეული შემთხვევის ჩაღრმავებული ანალიზი უფრო ფართო კლასის რთული შემთხვევების გასაგებად. ქეის მეთოდი ითვალისწინებს ერთეული ან უნიკალური შემთხვევის შესწავლისას მიღებული ცოდნის განზოგადებას. ეს მიდგომა ერთგვარ შუალედურ რგოლს წარმოადგენს თვისებრივი მეთოდით მიღებული, მკაცრად კონტექსტუალური, ინფორმაციიდან საერთო კანონზომიერებების გამოვლენამდე. მისი გამოყენებისას განსაზღვრული მოვლენა საინტერესოა არა თავისთავად, არამედ როგორც რაღაც „მოვლენების კლასის“ მაგალითი. ტერმინი „მოვლენათა კლასი“ მოიცავს სოციალური სამყაროს ნებისმიერ ობიექტებს, რომლებსაც მკვლევარები შესწავლის მიზნით ირჩევენ. იმის მიხედვით ქეის მეთოდოლოგია თანამედროვე ფენომენის (მოვლენის) ემპირიული კვლევაა რეალური ცხოვრების კონტექსტით, როდესაც ფენომენს და კონტექსტ შორის საზღვრები ნათლად განსაზღვრული არ არის. ასევე, ინი გამოყოფს რამდენიმე ტექნიკურ ასპექტს: გამოსაკვლევი სიტუაციის უნიკალობა, დაკვირვების რამდენიმე წყაროს არსებობა, მონაცემების შეგროვების და ანალიზის თეორიული საფუძვლების არსებობა. დალის და ჰაკის თანახმად ესაა მეთოდი, რომლის დროსაც ქეისი ან მათი გარკვეული რაოდენობა (შედარებითი ანალიზის დროს) შეირჩევა შემდგომი თვისებრივი ანალიზისათვის. კოლის და ჰასის მიხედვით კი ეს არის მეთოდოლოგია, რომელიც გამოიყენება ერთი მოვლენის შესასწავლად ყოფით, ჩვეულ გარემოში სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებით, რათა მივიღოთ გაღრმავებული ცოდნა.

სამეცნიერო ნაშრომებში გამოყენებული ქეის მეთოდოლოგია შეიძლება ორი პარამეტრის მიხედვით დავაჯგუფოდ - განსახილველი ქეისების რაოდენობა და თეორიასთან მისი კავშირი. მიუხედავად იმისა, რომ ქეისი ხშირად ერთეულ შემთხვევასთან ასოცირდება, უმეტესად რამდენიმე ნიმუში შეისწავლება. ამიტომ ქეის მეთოდოლოგიაში გამოყოფენ ცალკეული შემთხვევის შესწავლას (singlecase study) და ასევე, სტრატეგიას, რომელიც ითვალისწინებს რამდენიმე/მრავალი ნიმუშის ანალიზს (multiplecase study). უკანასკნელი ვარიანტი გულისხმობს, რომ ყველა შემთხვევა დამოუკიდებლად შეისწავლება და შემდგომ მკვლევარი ეძებს გადაკვეთებს, საერთო კონცეფციებს და ა.შ.

ერთეული შემთხვევის მიდგომა ხშირად სასწავლო მიზნებისთვის გამოიყენება, რათა მოვახდინოთ ამა თუ იმ თეორიის თვალსაჩინო ილუსტრირება. სახელმძღვანელო, სადაც თეორიულს ნაწილს თან ახლავს ქეისი, სტუდენტებს საშუალებას აძლევს სწრაფად და მარტივად გაიანალიზონ საკმაოდ რთული დებულებები და ასევე დაინახონ ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების შესაძლებლობები. ამის მაგალითად პრაქტიკულად ყველა სახელმძღვანელო გამოდგება ბიზნესის ადმინისტრირების მიმართულებით. ამას გარდა ერთეული ქეისი ხშირად გამოიყენება კვლევის პილოტურ სტადიაზე, ჰიპოთეზების გენერირების ან პრაქტიკასთან კავშირის შემოწმებისას. ამ დროს მკვლევარის ამოცანაა დაადგინოს რა კაუზალური კავშირები შეიძლება არსებობდეს გამოსაკვლევ ფენომენში, რომელიც ბუნებრივია შემდგომ უკვე დამატებით სერიოზული კვლევებით დასაბუთებას საჭიროებს. ერთეული ქეისის გამოყენების კიდევ ერთი ვარიანტია განსაკუთრებული, უნიკალური მოვლენის შესწავლა, რომელიც შეიძლება პარადოქსის ხასიათს ატარებდეს. ასეთი კვლევის კლასიკური მაგალითი შეიძლება იყოს ვ. ლეონტევის მიერ აშშ-ის საგარეო ვაჭრობის სტრუქტურის ემპირიული ანალიზი წარმოების ფაქტორების თანაფარდობის ჰექშერ-ოლინის თეორიის შესამოწმებლად.

ხშირად ქეის მეთოდი გამოიყენება წყვილად შედარების სახით - ორი შემთხვევის შესწავლა. ამ დროს ყველაზე რთულია მგავსი წყვილის მოძებნა და მათი შედარების სარგებლიანობის დასაბუთება. შესაძლებელია შეირჩეს ორი მაქსიმალურად მსგავსი შემთხვევა და შეედაროს ერთმანეთს ერთი კონკრეტული ცვლადის მიხედვით. ასეთი მიდგომა შეიძლება გამოვიყენოთ, როგორც ჰიპოთეზის შემუშავებისას, ასევე შემოწმებისას. ასევე შესაძლებელია ორი რადიკალურად განსხვავებული ქეისის განხილვა. ამ დროს წყვილად შედარების ლოგიკა შემდეგია - თუ ერთიდაიგივე ჰიპოთეზა მართებულია ორი რადიკალურად განსხვავებული შემთხვევისათვის, ესე იგი მისი მართებულობა ნაკლებ საეჭვოა. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ქეისების წყვილად შედარებისას მკვლევარის მიზანია აღმოაჩინოს გასხვავებება მსგავსში ან მსგავსებება განსხვავებულში.

კიდევ ერთი ვარიანტია - რამდენიმე ქეისის ანალიზი. ამ დროს ირჩევენ ორზე მეტ შემთხვევას, მაგრამ არც ზედმეტად ბევრს. შესაძლებელია შეირჩეს ოთხი, ხუთი ან მეტი ქეისი, ყველაზე გავრცელებული ვარიანტია - სამი. ეს სტრატეგია ყველაზე მარტივია, რადგან მკვლევარს საშუალებას აძლევს შეისწავლოს ფენომენის ყველა მეტნაკლებად მკვეთრი გამოვლინება და თავი აარიდოს თეორიის განვითარებისთვის საჭირო ყველაზე ეფექტიანი ერთეული ქეისის ან მათი წყვილის ძებნის შრომატევად პროცესს. მისი გამოყენება მოსახერხებელია ტიპოლოგიზაციისას, როდესაც ყოველი ქეისი აღწერს მოვლენის სხვადასხვა ვარიანტს და ფორმას.

ქეისების ტიპოლოგიის მეორე პარამეტრს წარმოადგენს თეორიასთან მისი კავშირი. ლიტერატურაში თეორიასთან კავშირში მყოფი ქეისების მრავალი სახე განიხილება, თუმცა

მკვლევარების აზრი ერთმანეთს მხოლოდ რამდენიმეზე ემთხვევა - ტიპური, პარადიგმული, კრიტიკული და ექსტრემალური.

ტიპური ქეისის არსი მის სახელწოდებაშივე ჩანს. ის მთლიანად თავსდება შესაბამისი თეორიის ლოგიკურ ჩარჩოებში. როგორც წესი, მისი გამოყენება თეორიის ილუსტრაციას ან ახსნისას ხდება და მის მტკიცებულებას წარმოადგენს.

სოციალურ მეცნიერებებში თეორიები იშვიათადაა ფორმულირებული მკაფიო კანონებით და წესებით. უფრო ხშირად ისინი წარმოდგენილია როგორც ერთი ან რამდენიმე ქეისის ანალიზის აშკარა და ნათელი განზოგადება, დასკვნა. ასეთ შემთხვევებში საუბარია - პარადიგმულ ქეისზე. ეს უკანასკნელი ერთგვარი პროტოტიპია, რომელიც წარმოადგენს თეორიის ფორმულირების ამოსავალ წერტილს. პარადიგმული ქეისის სპეციალურად აღმოჩენა რთულია. აქ არ არსებობს არანაირი თანმიმდევრობა და სტანდარტი, რადგან სწორედ პარადიგმული ქეისი განსაზღვრავს ლოგიკურ ჩარჩოებს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, პარადიგმული ქეისი ყველაზე ხშირად ვლინდება არა გეგმაზომიერად და წინასწარი განზრახვით, არამედ როდესაც მეცნიერებაში მნიშვნელოვანი დასკვნები კეთდება კონკრეტული სიტუაციიდან გამომდინარე. ამის კარგი მაგალითი შეიძლება იყოს მ. პორტერის კონკურენტუნარიანობის რომბი, სადაც კონკრეტული ქვეყნების ქეისების ანალიზის საფუძველზე ყალიბდება ის ძირითადი პარამეტრები, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყანაში ბაზირებული დარგების საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობას.

კრიტიკული ქეისი შეიძლება გავიგოთ როგორც სიტუაცია, რომელსაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს პრობლემის გააზრებისათვის ან ჰიპოთეზის დასამტკიცებლად. ეს ისეთი ქეისია, რომელშიც თეორია იღებს მნიშვნელოვან დადასტურებას ან ხდება მისი არსებითი უარყოფა. კრიტიკული ქეისის მეთოდოლოგიით ჩატარებული კვლევა საშუალებას იძლევა გავაკეთდეს დასკვნები: თუ ეს დებულება მცდარია მოცემული შემთხვევისათვის, მაშინ ის დანარჩენ შემთხვევებშიც არ გამოდგება. ყველაზე ხშირად კრიტიკულ ქეისებად გვევლინება „ყველაზე ნაკლებად შესაძლებელი“ ან „ყველაზე მოსალოდნელი“ შემთხვევები.

ექსტრემალური ქეისი - გარკვეული ანომალიაა, დევიაცია, რომელიც ერთობლიობის ნაწილია და იმავდროულად მკვეთრად განსხვავდება დანარჩენებისაგან. ექსტრემალური ქეისი საშუალებას გვაძლევს მივიღოთ ინფორმაცია ფენომენის განსაკუთრებულად უჩვეულო გამოვლინებაზე, ან მის გარკვეულ ასპექტზე, რომელიც სხვა შემთხვევებში არ ვლინდებოდა. ასეთი ქეისის შესწავლა მკვლევარს საშუალებას აძლევს აღმოაჩინოს ალტერნატიული არგუმენტები ან საერთოდაც ახალი თეორია ჩამოაყალიბოს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქეისების სხვადასხვა ტიპების დახასიათება არ არის ურთიერთგამომრიცხავი. მაგალითად, შეიძლება შეირჩეს ქეისი, რომელიც ერთდროულად ექსტრემალურიცაა და კრიტიკულიც, ხოლო კვლევის პროცესში შესაძლოა პარადიგმულიც აღმოჩნდეს.

2. ქეის მეთოდის გამოყენების თავისებურებები

რით განსხვავდება ქეის მეთოდოლოგია სხვებისგან? თუ საჭიროა თეორიული კვლევის წარმოება, რომელშიც უნდა დავაკვირდეთ კონკრეტული კონცეფციის გენეზისსა და ევოლუციას, გავიგოთ მისი ლოგიკა, მაშინ ქეის მეთოდოლოგია საჭირო არ არის. მოცემულ მეთოდოლოგიას მივმართავენ მაშინ, როდესაც კვლევის მიზანია აღწეროს რომელიმე მოვლენა (რადაც შეზღუდულ დროსა და სივრცეში) ან მოახდინოს თეორიული დებულებების პრაქტიკასთან შედარება.

მეთოდოლოგიურ ლიტერატურაში ხშირადაა ხასგაზმული, რომ ნებისმიერი კვლევის დაგეგმვისა და ჩატარების პროცედურების მკაფიო ალგორითმის გამოყოფა შეუძლებელია. თუმცა სავსებით შესაძლებელია სხვადასხვა კვლევების ანალიზის საფუძველზე გარკვეული ძირითადი ელემენტების გამოყოფა. ქეისების ანალიზისთვის საკმაოდ მოსახერხებელ სქემას გვთავაზობს ინი. ის გამოყოფს კვლევის დიზაინის ხუთ ძირითად კომპონენტს: კვლევითი კითხვები; ვარაუდები და ჰიპოთეზები; საერთო ანალიზი (ფენომენი, მისი კონკრეტული მხარეები და ასპექტები); ლოგიკური კავშირების არსებობა მონაცემებს, კვლევით კითხვებსა და ჰიპოთეზებს შორის; შედეგების ინტერპრეტაციის კრიტერიუმები.

ქეისის გამოყენებისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მონაცემთა შეგროვების სპეციფიკას, ამასთან აუცილებელია გარკვეული პრინციპების დაცვა: გამოყენებულ იქნას ურთიერთშემავსებელი მონაცემების რამდენიმე წყარო, შეიქმნას ემპირიული მონაცემების ბაზები და გაფორმდეს კვლევითი ანგარიშები. ქრესველი გამოყოფს მონაცემების შეგროვების 6 წყაროს: დოკუმენტები, საარქივო ჩანაწერები, უშუალო დაკვირვება, ინტერვიუ, დაკვირვება, მატერიალური არტეფაქტები. ჰენკოკი კი ხაზს უსვამს ინტერვიუს დროს ექსპერტული ცოდნის და შესასწავლი ფენომენის შესახებ ამომწურავი ინფორმაციის მქონე რესპოდენტების შერჩევის აუცილებლობას. დალი და ჰაკი კი მიუთითებენ, რომ მიუხედავად შერჩეული კვლევის სტრატეგიისა (ექსპერიმენტი, ქეისების ანალიზი, გამოკითხვა) შეიძლება გამოყენებულ იქნას მონაცემების შეგროვების როგორც თვისებრივი ისე რაოდენობრივი მეთოდები.

ინმა ასევე ჩამოაყალიბა მიღებული შედეგების ვალიდობის კრიტერიუმები: კონსტრუქტის ვალიდობა; შინაგანი ვალიდობა; გარეგანი ვალიდობა და სანდობა (იხ. ცხრილი 1.).

ცხრილი 1

N	შეფასების კრიტერიუმები	წინაპირობები	აქტივობები
1	კონსტრუქტის ვალიდობა	ინფორმაციის რამდენიმე წყაროს გამოყენება. მიღებული ინფორმაციის გადმოცემის ლოგიკური ჩარჩოს შექმნა. საკვანძო რესპოდენტების პასუხების არსებობა.	ინფორმაციის შეგროვება. ინფორმაციის შეგროვება. ქეისის ფორმირება.
2	შინაგანი ვალიდობა	ნიმუშთან შესაბამისობა. ამხსნელი ბაზის ფორმირება. ალტერნატიული ინტერპრეტაციების განხილვა. ლოგიკური მოდელების გამოყენება.	მონაცემთა ანალიზი.
3	გარეგანი ვალიდობა	ერთეულ ქეისში თეორიის გამოყენება. ერთიდაიგივე ლოგიკის გამოყენება მრავალ ქეისში.	კვლევის დიზაინი.
4	სანდობა	ოქმის გამოყენება. კვლევის მონაცემთა ბაზის გაფართოება.	მონაცემთა შეგროვება.

3. ქეის მეთოდის უპირატესობები და ნაკლოვანებები

ბიზნესის ადმინისტრირების პრობლემათა კვლევისას პრაქტიკული სიტუაციების ანალიზის მეთოდის გამოყენება საშუალებას იძლევა კვლევის ფოკუსი კითხვიდან ვინ (კონკრეტული კომპანიები თავისი ორგანიზაციულ სამართლებრივი ფორმებით, სტრუქტურით, რესურსებით, მისიითა და მიზნებით, რაც მათ ძლიერი და სუსტი მხარეებით განსაზღვრავს) ან რა (რა სახის საქმიანობას ახორციელებს კომპანია, რა პოზიციას იკავებს ბაზარზე, რა გარემოში უწევს ოპერირება, რაც მის წინაშე გახსნილ შესაძლებლობებსა და საფრთხეებს განაპირობებს) გადავადგილოთ კითხვისკენ როგორ (როგორ იქმნება ფასეულობა, იზრდება ოპერაციული ეფექტიანობა და კომპანია ხდება წარმატებული). კვლევის ეს მეთოდოლოგია რეალური კონტექსტით, სიღრმისეულად ანალიზებს აქტუალურ მოვლენებს და განსაკუთრებით ეფექტიანია მაშინ, როდესაც საზღვრები კონტექსტსა და მოვლენას შორის არ არის ცალსახა და საკმარისი ხარისხით განსაზღვრული. ასევე, ამ მიდგომის გამოყენება რეკომენდებულია, როდესაც შეუძლებელია კონცეფციების მათემატიკურ ცვლადებად გარდაქმნა ან კვლევის სტატისტიკური მეთოდების გამოსაყენებლად ნიმუშების რაოდენობა საკმარისი არ არის.

ქეისების კვლევებში გამოყენების ძირითადი უპირატესობებია:

- მოქნილი და ადაპტაციური მეთოდოლოგიური სტრუქტურა, რაც საშუალებას იძლევა კვლევის პროცესში კორექტივები შევიტანოთ;
- რთული სისტემების გამოკვლევის შესაძლებლობა, რაც ფენომენის კონტექსტისაგან განუყოფლად შესწავლით მიიღწევა;
- კონტექსტური ფაქტორების გათვალისწინება, რაც შესაძლებელს ხდის მოვლენის დინამიკაში შესწავლას გარემოს ცვლილების ზემოქმედების და სხვადასხვა ფაქტორების გავლენის ანალიზით;
- სამეცნიერო კვლევის სისრულე - არსებობს კვლევის ამოცანების დასმის თეორიული საფუძვლები, ფორმულირებული ჰიპოთეზა, ხდება მისი ვერიფიკაცია, მოდერნიზაცია და ახალი ცოდნის გენერირება;
- კოგნიტური სისრულე, რაც გამოიხატება კვლევის ერთდროულად ემპირიულ (მონაცემთა შეგროვება და პირველადი ანალიზი) და თეორიულ (დაკავშირებული კვლევის შედეგების ინტერპრეტაციასთან) ხასიათში;
- ფენომენი, როგორც წესი აქტუალურ სამეცნიერო პრობლემას წარმოადგენს, რომელიც კვლევის მომენტისათვის სათანადოდ არ არის შესწავლილი;
- მიღებული შედეგების გამოყენების შესაძლებლობა შემდგომ კვლევებში;
- ადამიანის, ორგანიზაციის, სოციალური და პოლიტიკური ფენომენის შესახებ უნიკალური ცოდნის გენერირება.

ამ უპირატესობათა მიუხედავად ქეის მეთოდოლოგიის მიმართ სხვადასხვა მკვლევარი ბევრ კითხვას სვამს, რომლებიც ძირითადად შედეგების რეპრეზენტატულობას და მიღებული ცოდნის კონცეპტუალიზაციას უკავშირდება:

- ქეის მეთოდი მკვლევარს მეტ თავისუფლებას უტოვებს მიკერძოებული მიდგომისათვის დაადასტუროს ან უარყოს საკუთარი ჰიპოთეზა;
- უმეტესად რთულია განვაზოგადოთ და განვაავითაროთ დებულებები და თეორიები, რომლებიც მხოლოდ რამდენიმე ქეისის ანალიზის დროს არის გამოვლენილი;

- ქეის მეთოდი წარმოადგენს კვლევის პირველ ეტაპს, რომელიც უფრო ხელსაყრელია ჰიპოთეზის გენერირებისთვის, და ნაკლებად გამოსადეგია ჰიპოთეზების შემოწმების და თეორიის აგებისათვის.

დასკვნა. ამრიგად, ქეის მეთოდოლოგია აერთიანებს სხვადასხვა კვლევით ტექნიკებს. ყველაზე ხშირად ისეთ სფეროებში გამოიყენება, სადაც აუცილებელია მოვლენისა და კონტექსტის, მათი ურთიერთკავშირის რეალური და ღრმა შესწავლა. ამ მიდგომის გამოყენებისას შეიძლება გავაერთიანოთ რაოდენობრივი და თვისებრივი მეთოდები, რაც საკმაოდ ხელსაყრელ პირობებს ქმნის მონაცემთა შეგროვებისა და ანალიზისათვის. ქეის მეთოდი შეიძლება ვარირებდეს აღწერილობით და ამხსნელ სტრატეგიებს შორის, კონცენტრირდებოდეს ერთეულ ან მრავალ შემთხვევაზე. ქეისების მეთოდი არ ითვალისწინებს უნივერსალურ, მზა რეცეპტებს კვლევის ჩატარებისას. კონკრეტული პროცედურა დამოკიდებულია კონტექსტზე (თეორიულ საფუძვლებზე, კონცეფციებზე, დასახულ მიზნებზე, მკვლევარის მისწრაფებებზე, მის კვლევით უნარებსა და გამოცდილებაზე).

ერთობლიობაში ეს მეთოდოლოგია სავსებით თავისუფალი, დემოკრატიული ხასიათის არის, რომელიც კარგად პასუხობს თანამედროვე ღია მეცნიერებას. ქეის მეთოდოლოგია ერთნაირად შეესაბამება როგორც პოზიტიურ პარადიგმას, რომლის მიხედვითაც სოციალურ მეცნიერებებში შესაძლებელია უნივერსალური კანონების გამოვლენა, ასევე პოსტპოზიტიურს, რაც გულისხმობს, რომ სოციალურ მეცნიერებებში შეიძლება არსებობდეს მხოლოდ კონტექსტით განპირობებული მოვლენები. ამ მეთოდოლოგიის გამოყენება მკვლევარის მხრიდან შემოქმედებითობას, პრობლემის ღრმა თეორიულ ცოდნას და დიდ პრაქტიკულ გამოცდილებას მოითხოვს.

ლიტერატურა:

1. Bennett, A. (2001). Case study: Methods and analysis. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, 1513–1519.
2. Collis, J., & Hussey, R. (2013). *Business research: A practical guide for undergraduate and postgraduate students*. Palgrave macmillan.
3. Creswell, J. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage.
4. Dembitsky, S. (2010). Theoretical validization on different levels of sociological research. *Sociology: theory, methods, marketing*. N4, 152–178.
5. Dul, J., & Hak, T. (2007). Case study methodology in business research. *Ro utledge*.
6. Eels, T. (2007). Generating and generalizing knowledge about psychotherapy from pragmatic case studies. *Pragmatic Case Studies in Psychotherapy*, 35–54. Retrieved from <http://pcsp.libraries.rutgers.edu> .
7. Five, B. (2006). Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, Vol. 12. № 2, 233.
8. George, A. B. (2004). Case Studies and Theory Development in the Social Sciences. *MIT Press*, 18.
9. Gerring, J. (2004). What Is a Case Study and What Is It Good for? *American Political Science Review*. Vol. 98. № 2, 341.
10. Hancock, D. A. (2006). *Doing case study research: A practical guide for beginning researchers*. Teachers College Press.
11. Klotz, A. (2008). Case Selection Qualitative methods in International Relations. A Pluralist Guide. *A Pluralist Guide*, Palgrave Macmillan, 43.
12. Shaburishvili, S. (2011). Peculiarities of Georgian Foreign Trade with the European Union. *Bulletin of Khmelitsky National University*, № 2, Vol.2, 252–254.
13. Widdowson, M. (2011). Case study research methodology. *International Journal of Transactional Analysis Research*, Vol 2 No 1, <http://usir.salford.ac.uk/id/eprint/30763>.
14. Yin, R. K. (2015). Case Studies. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 194–201.
15. Yin, R. K. (2013). *Case Study Research: Design and Methods*. London: Sage.
16. Шабურიшвили, Ш., & Барановская, М. (2012). Стимулирование инновационной деятельности в условиях глобализации – ключевой аспект развития малых и средних предприятий. *Научный вестник Одесского национального университета* N1, 121–130.

17. შაბურიშვილი, შ. (2018). დამატებული ღირებულების გლობალური ჯაჭვის ფენომენი თანამედროვე საერთაშორისო ბიზნესში. *ეკონომიკა და ბიზნესი* N1, 70-75.

"Case" as a Business Research Methodology in Condition of COVID-19 Pandemic

Shota Shaburishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Associate Professor, Doctor of Economics

SUMMARY

Recently, there have been a significant number methodological works, the authors of which substantiate the heuristic nature and high scientific potential of the case methodology. The article discusses the peculiarities, limitations, advantages and disadvantages of case methodology. As well as means by which you can improve the quality, reliability and validity of the use of case methodology. Based on the analysis of scientific papers, a typology of case methodology is implemented with two main parameters - the number of cases to be considered and the connection with the theory.

Keywords: *Business; Case; Research; Validity; Credibility.*